

5. Полевой Н. А. Похождения Чичикова, или Мертвые души. Поэма Н. Гоголя / Н. А. Полевой // Критика 40-х годов XIX века / [сост., вступит. статья и примеч. Л. И. Соболева]. – М. : ООО «Издательство «Олимп» : ООО «Издательство АСТ», 2002. – С. 108–132.

Валентина Мацапура

ПРИЁМ АВТОКОММЕНТАРИЯ В ОЧЕРКЕ ГОГОЛЯ «ЧЕТЫРЕ ПИСЬМА К РАЗНЫМ ЛИЦАМ ПО ПОВОДУ "МЕРТВЫХ ДУШ"»

В статье анализируется очерк Н.В.Гоголя «Четыре письма к разным лицам по поводу "Мертвых душ"» как составная часть книги писателя «Выбранные места из переписки с друзьями». Автор статьи акцентирует внимание на специфике использования приёма автокомментирования в рассматриваемом тексте.

Ключевые слова: поэма, автор, автокомментарий, адресат, очерк, эпистолярный стиль.

Valentyina Matsapura

THE METHOD OF SELF-COMMENTARY IN GOGOL'S SKETCH «FOUR LETTERS TO DIFFERENT PERSONS ON THE OCCASION OF "THE DEAD SOULS"»

Gogol's Sketch «Four Letters To Different Persons On the Occasion of "The Dead Souls"» is analyzed in this article as a part of the writer's book «Selected Works From Correspondence With Friends». The author of the article focuses her attention on the peculiarities of the usage of the author's self-commentary method in the mentioned work.

Key words: poem, author, self-commentary, addressee, sketch, epistolary style.

Одержано 21.01.2010 р., рекомендовано до друку 25.03.2010 р.

УДК 821.161.1 – 31.09
ТЕТЯНА КУШНІРОВА
(Полтава)

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОБІОГРАФІЧНОГО РОМАНУ І.БУНІНА «ЖИТТЯ АРСЕНЬЄВА»

Ключові слова: жанр, стиль, жанровий зміст, домінанта, хронотоп, літературна традиція.

Творчість російського письменника І.О.Буніна (1879-1953) привертала і продовжує привертати увагу дослідників, оскільки художня спадщина митця складна та неоднозначна. Провідні літературознавці ХХ століття (В.Афанасьєв, О.Волков, О.Михайлов, Т.Бонамі, А.Бабореко, В.Келдиш та ін.) усебічно розглядали художню спадщину митця, але ґрунтового аналізу жанрово-стильових особливостей ще не було здійснено в сучасному літературознавстві. Тож ми маємо на меті провести детальний аналіз роману І.Буніна «Життя Арсеньєва» та дослідити його жанрову природу, розглянути наративну структуру, виокремити жанрові домінанти та їх вплив на ідіостиль митця.

«Головна книга» І.Буніна «Життя Арсеньєва» (1927-1938) писалася у Франції, куди письменник, не прийнявши ідей революції, був змушений емігрувати в 1920 році.

Ще в 1921 році митець хотів створити «щось нове, давним-давно бажане» – «почати книгу, про яку мріяв Флобер, «Книгу ні про що», без усіляких зовнішніх зв'язків, де б вилити душу, розказати про своє життя, те, що довелося бачити в цьому світі, відчувати, думати, кохати, ненавидіти» [13, с.153]. Такою книгою і стає роман «Життя Арсеньєва», який продовжує традиції літератури XIX століття та спирається на нововведення XX-го.

Наразі точиться дискусія щодо жанру аналізованого роману. Наприклад, сучасні дослідники (Ю.Мальцев, О.Сливицька) вважають, що форма роману не була органічна природі й таланту І.Буніна, і категорично стверджують, що він «жодного разу у своєму житті не скористався формою роману» [10, с.129]. О.Казаркін у роботі «Російська літературна класика XX століття» (1995) називає роман лірико-філософською повістю-поемою, у якій за допомогою сповіді підбиваються підсумки життя покоління, обмірковується шлях людини, його проміжне становище між земним і небесним [4, с.196].

Але ми, услід за провідними літературознавцями століття (В.Афанасьєвим, А.Волковим, О.Михайловим, І.Альбертом, Т.Давидовою, Л.Міхеєвою, А.Силаєвим), стверджуємо, що для творчості І.Буніна характерне романне мислення, оскільки спосіб мислення письменника був романним, мислив він завжди субстанціональними категоріями (життя, смерть, доля, пам'ять, час і т.д.). Саме філософські категорії лягли в основу бунінської романної форми, яку ми трактуємо як художню біографію митця. Однак не можна говорити про повну відповідність між біографією І.Буніна і біографією головного героя. «Життя Арсеньєва» – це художній твір, у якому давні події і факти перетворені, переосмислені. В.Ходасевич досить влучно характеризує роман як «вигадану автобіографію», «автобіографію вигаданої особи». Такої точки зору дотримувався й сам автор, стверджуючи, що його герой не тотожний йому, а художньо вимальований ідеал митця. Автобіографічним митець називав кожен свій твір, оскільки у кожному він відтворював свої враження, пережиті емоції.

Дослідники неоднозначні щодо жанрової природи твору: К.Паустовський зазначав, що роман І.Буніна написаний у формі «нового, ще не названого жанру», який пізніше він визначив як «ліричну епопею» [12], Г.Курляндська називає «головну книгу» І.Буніна реалістичним романом з елементами романтичної суб'єктивності [9]. Літературознавець О.Михайлов відзначає певну схожість роману І.Буніна та романного циклу М.Пруста «У пошуках утраченого часу» (1909-1922): «В обох – потік згадок, де важко побачити сюжет у його звичному розумінні, тема старіння, втрат, смерті». Зближує митців відсутність відчуття плину історії, явна іронічність. Але дослідник помічає і відмінності: «Якщо Пруст описує механізм людського сприйняття, то для Буніна головним залишається відображення самої чуттєвості». Пруст, за словами літературознавця, раціоналістичний, логічний, тоді як Бунін «емоційніше, імпресіоністичніше намагається передати душі речей і явищ» [11, с.246]. І.Бунін і сам убачав схожість свого роману із прустівською епопеєю, про що він із тривогою повідомляє у листі до П.Біциллі. Така розмаїтість думок щодо жанрової приналежності роману викликана передовсім жанрово-стильовими пошуками митця, його новаторством у царині жанру. Хоча бунінську романну прозу ми визначаємо як художню біографію, однак жанрова форма характеризується синтетизмом і потребує уточнення.

«Життя Арсеньєва» – твір, що відтворює становлення особистості, її моральне і фізичне дозрівання. Роман І.Буніна складається із п'яти частин, «п'яти етапів, п'яти періодів духовної праці, що відбувалася в душі героя» [2, с.32]. Герой описує свою садибу, будинок, батьків, природу, смерть близьких людей, домашнього вчителя Баскакова, осмислення світової класики, ставлення до релігії, до брата Георгія, який символізує політичні вподобання тогочасної молоді, сірість гімназії, перші закоханості, бажання побачити світ, перші мандри, пристрасне кохання до Ліки, що переростає в трагедію життя. Свої перші життєві кроки І.Бунін на схилі років намагається осмислити і зрозуміти, тому не випадково з вуст хлопчика звучать філософські сентенції, які безперечно сам герой у силу свого віку відтворити не міг: «... как ни грустно в этом непонятном мире, он все же прекрасен и нам все-таки страстно хочется быть счастливыми и любить друг друга» [2, с.129]. Процес духовного формування Арсеньєва можна передати за допомогою формули: «Я і моє розуміння життя» [3, с.383].

Працюючи над кожною частиною, що знаменувала певні віхи життя героя, Бунін відбирав найважливіше, стискав час, пресуючи декілька років у один. Це передовсім позначилося не лише на сюжетній канві твору, а і захопило психологічний аспект душі героя, оскільки персонаж швидко дорослішав. «За інтенсивністю почуттів і думок «арсеніївський» рік – це декілька «бунінських» років, а сам Олексій Арсеньєв – ніби «концентрований» автор, у головних рисах особистості» [2, с.29]. Однак Бунін відтворює душевні порухи не лише особистості, а й майбутнього художника, тому «всі враження буття» сприймаються ним з особливою чуттєвістю.

Однією з особливостей романного полотна є наявність хронотопу, який відтворює моральні уявлення, духовні пошуки, світовідчуття героя й автора. Часопросторова організація роману «Життя Арсеньєва» являє собою багаторівневу, ієрархічно організовану структуру, яка синтезує різні типи і форми часу (біографічний, сімейно-побутовий, соціально-історичний, природно-циклічний). Л.Крутікова в «Історії російської літератури» (1980-1983) відзначає, що «бунінський світ не замкнений і не статичний і майже завжди занурений у глибини часу і простору» [6, с.637]. Дослідниця говорить про дві стихії у творчості І.Буніна, які співіснують взаємозбагачуючись: «живописно-пластичну» і «філософсько-аналітичну» [6, с.638]. Ю.Курбатова виокремлює декілька хронотопів у романі: екзистенціальний, хронотоп пам'яті, хронотоп художньої свідомості, хронотоп роду, хронотоп дороги [8, с.83]. Дослідниця справедливо вказує на наявність цих хронотопів, однак у рамках одного твору існує ієрархія хронотопів [1], одні з яких стають домінантними. Таким домінантним у романі є екзистенціальний хронотоп, через який відтворюються різні прояви існування героя. Герой часто замислюється над тим, що «все проходит и пройдет навсегда и без возврата, что в мире есть разлуки, болезни, горести, несбыточные мечты, неосуществимые надежды, невыразимые или невыраженные чувства – и смерть...» [2, с.68]. Оскільки образ героя характеризується дуалізмом: події відтворюються очевидцем і крізь призму пам'яті оповідача, то важливим є і хронотоп пам'яті, який стає внутрішнім часопростором, у якому розгортається сюжет.

Пам'ять оповідача, що вміщує духовний досвід людства, допомагає Арсеньєву вільно переміщатися в часі й бути незалежним від його руйнівного впливу. У романі тісно переплітаються різні шари тексту: тут і роздуми про теперішнє, яке ґрунтується на минулому: «и очень жаль, что мне сказали, когда именно я родился», і відтворення

реальності: «... я бы теперь и понятия не имел о своем возрасте, – тем более, что я совсем не ощущаю его бремени», і навіть ірреальне з проекцією на майбутнє: «... и, значит, был бы избавлен от мысли, что мне будто бы полагается лет через десять или двадцать умереть» [2, с.49]. Тобто, чистого просторового часу у романі немає, оскільки фрагменти прожитої дійсності фільтруються свідомістю автора крізь набуті філософські знання, крізь життєвий досвід, який уключає раціональне й емпіричне знання. Тому авторська реальність – це особлива художня реальність, породжена авторською свідомістю і пам'яттю. Наратор виголошує: «Мы знаем, что помним – мы, с трудом вспоминаящие даже вчерашний день!» [2, с.54]. Авторський вислів дає установку на сприйняття тексту: Арсеньєв немов повертається у своє минуле, але зі зрілим світоглядом, певним життєвим досвідом. Він відтворює й аналізує дитячі відчуття, проглядає еволюцію свого внутрішнього і зовнішнього «я», що відтворюється за допомогою категорії пам'яті.

Мотив пам'яті, що виходить із хронотопу пам'яті і характеризується ностальгічністю, – є константним у творі. У свідомості героя зринають найяскравіші моменти дитинства, певні «спалахи» підсвідомості. Герой проходить шлях від малюка, який мало що розуміє, але активно запам'ятовує, до зрілого юнака, що має певний життєвий досвід. Авторські монологи, майстерно вписані в сюжет, надають провідному персонажу життєвої зрілості, філософської мудрості. Арсеньєв активно медитує щодо Бога і смерті, парних складників людського існування, замислюється над актуальністю цих питань: «Когда и как приобрел я веру в бога, понятие о нем, ощущение его? Думаю, вместе с понятием о смерти. Смерть, увы, была как-то соединена с ним (и с лампадкой, с черными иконами в серебряных и вызолоченных ризах в спальне матери)» [2, с.67].

Крізь хронотоп пам'яті, що виходить з екзистенціальності існування, констатуються філософські, соціально-історичні проблеми, які осмислюються героєм у процесі існування. У романі І.Буніна формується новий тип художнього часопростору, коли просторово-часові межі людського існування співвідносяться з існуванням у Вічності, тому ще одним важливим хронотопом у романі є хронотоп Вічності і все, що пов'язане з абсолютним буттям. Основу просторової організації й образності «Життя Арсеньєва» створюють мотиви «верху/низу», «відкритості/замкненості», на фоні яких показаний рух головного героя.

Для роману характерне використання міфологічного мотиву «Світового дерева», «вертикалі», до якої означений рух персонажа. Всяке переміщення Олексія Арсеньєва – це рух вгору або вниз. Семантичною точкою відліку простору роману є Вищий світ – Бог, тому основним напрямом руху персонажа є просування вгору, до істини – Бога. Тому екзистенціальні мотиви, пов'язані з пошуком найвищого сенсу існування, є для руху Арсеньєва провідними і такими, що визначають хронотоп дороги, який задається ще з початку оповіді й організує сюжет. Мотив дороги, і ширше, мандрів, що є традиційним для російської літератури, стає лейтмотивним у романі І.Буніна. Герой, який постійно перебуває в мандрах (духовних і фізичних), є своєрідним символом мандрівника, що здобуває життєвий досвід у дорозі.

Дослідниця Т.Ковальова виокремлює в романі «Життя Арсеньєва» міфологему Шляху людини [5]. Аналізуючи цю категорію, дослідниця знаходить у ній християнський код, який проявляється через неодноразове згадування письменником

Старого і Нового Завітів, цитатне і мотивне використання матеріалів Біблії і церковно-християнських джерел, численні алюзії на християнські і біблійні сюжети, образи, мотиви, постулати, «модельовання» за книгами «Писання», відтворення авторських ідей за допомогою біблійних сюжетів, мотивів, образів [5]. Тому концептуальний хронотоп роману літературознавець визначає як екзистенціально-християнський, а часопростір героя як хронотоп самоусвідомлення.

Характеризується дуалізмом і романний сюжет: оповідь розгортається одразу в декількох планах: у сприйнятті Арсеньєва-дитини чи юнака й Арсеньєва – оповідача, зрілого митця, який прожив довге життя. Голос автора-наратора додає твору аналітичності, коли навіть незначні події детально осмислюються: пробудження в дитині потягу до мандрів, відчуття історії, справедливості, добра, поезії, радості, горя. Наприклад, історія осмислюється персонажем раптово, під час поїздки з батьком у гімназію старим шляхом (розповідь про татар, Мамаю, розбійників і про те, «що ворони живуть декілька сотень років і що, можливо, цей ворон ще жив при татарах») [2, с.97]. А прочитання «Страшної помсти» М.Гоголя розбудило в душі героя «то высокое чувство, которое вложено в каждую душу и будет жить вовеки, – чувство священнейшей законности возмездия, священнейшей необходимости конечного торжества добра над злом и предельной беспощадности, с которой в свой срок зло карается» [2, с.80]. Письменник при відтворенні своїх вражень від подій дитинства порушує хронологічну послідовність подій, неодноразово використовує часову інверсію, розмиває спокійний плин художнього часу, змінює ритм прози, часто виходить у позачасовий вимір, використовуючи ліричні відступи, змінює реалістичність простору, надає особливості значущості просторовим образам, чим впливає на жанр роману. Відбувається певне взаємопроникнення минулого в сучасність і навпаки. Автор занурюється в підсвідомість, відтворюючи найбільш важливі «спалахи» життя. О.Волков розмежує «роздуми і висновки письменника, відтворені О.Арсеньєвим» і «мальовничі відтворення дійсності», яке дозволяє відійти Буніну від суб'єктивізму зображення [3, с.396]. Важливою складовою бунінського роману є психологічність, оскільки автор намагається осмислити глибинні імпульси особистості: «Впрочем, ведь и все в мире было бесцельно, неизвестно зачем существовало, и я уже чувствовал это» [2, с.74]. Таке відтворення дійсності характерне і для роману «поток свідомості», риси якого, безперечно, присутні у творі І.Буніна.

Бунінський романний герой теж відзначається дуалізмом. Він існував у двох вимірах: ірреальному, у яке занурювався завдяки книгам, і реальному. Ірреальність у свідомості Арсеньєва відіграла значно більшу роль, усі пережиті події активно ним осмислювалися. Наприклад, трактування теми Росії, де переплітаються декілька часових просторів, виводячи цю проблему до філософського рівня. Таке нашарування віків у свідомості, психіці особистості Л.Крутікова називала «генетичною пам'яттю» [7], що має давню традицію і передається з поколіннями. Дослідниця зазначала, що І.Бунін відчував глибинний зв'язок людини із минулим, але не сповідував сліпого фанатизму – історичного, біологічного чи космічного. Людину письменник розглядав як активну особистість, яка, наслідуючи минуле, повинна розібратися у своєму спадку і визначити своє місце у світі, своє призначення.

Автор-наратор спонукає реципієнта брати участь у сюжеті: співпереживати разом із героєм, замислитися над важливістю життєвих проблем, над становленням людської

особистості. Сюжет твориться в формі сповіді, одкровення, повчання, роздумів, сумнівів, суперечки, подиву, радісного захоплення, скорботи. Це стає особливістю художнього методу автора, що характеризується здатністю залучати читача до складних проблем буття, не вирішувати їх і не нав'язувати своїх думок. Роман уміщує безліч риторичних запитань, багатозначних інтонацій, які підштовхують реципієнта до дискусії з автором. Наприклад, роздуми письменника щодо смерті: «А родись я и живи на необитаемом острове, я бы даже и о самом существовании смерти не подозревал. «Вот было бы счастье!» – хочется прибавить мне. Но кто знает? Может быть, великое несчастье. Да и правда ли, что не подозревал бы? Не рождаемся ли мы с чувством смерти? А если нет, если бы не подозревал, любил ли бы я жизнь так, как люблю и любил?» [2, с.49]. Це характеризує жанр роману І.Буніна як риторичний, що стало нововведенням у літературі ХХ століття.

Ще однією особливістю бунінського доробку є його ліризм. Переростання відчуття, сприйняття в образ є характерною рисою романного мислення (Г.Джеймс) і визначає жанр твору як ліричний. Твір не переповідає, а показує, зображує становлення особистості. Радянський дослідник О.Волков у книзі «Проза Івана Буніна» (1969) стверджує, що роман «Життя Арсеньєва» створений як симфонія, у якому там, де треба, вводяться нові музичні фрази, нові звучання, поглиблюючи та збагачуючи основну тему» [3, с.380]. Для цього роману характерні слова-домінанти («пам'ятаю», «згадую», «відчуваю», «у перший раз» та ін.), які виходять з емпіричних лейтмотивів пам'яті, дитинства, мандрів. Мотив пам'яті, спомену стає домінантним і отримує багатоаспектне висвітлення. Наголошується не безпосередньо на подіях, а на їхньому сприйнятті, на тому, що і як відбулося у свідомості О.Арсеньєва.

Роман «Життя Арсенєва» – це передовсім відтворення символічної активності людської свідомості. Амбівалентність зображення дійсності, коли події відтворюються під різним кутом зору, є жанровою особливістю роману І.Буніна. Романний сюжет набуває загальних рис і зводиться автором до вселюдських універсальних проблем, серед яких чинне місце посідають екзистенціальні (мотив смерті, відчуття смерті, занепаду (дворянства, особистості)). Літературознавець Л.Крутікова зазначала, що «Життя Арсенєва» – єдиний твір, де зв'язки людини зі світом найбільш багатогранні та вивірені, збалансовані, позбавлені однобічності, яка часто проглядалася у дореволюційній прозі [7, с.27].

Таким чином, роман «Життя Арсенєва» І.Буніна за типом художньої творчості є художньою автобіографією, оскільки у творі поєднується автобіографічність і художня вигадка. Композиція твору (порушення хронологічної послідовності подій, часова інверсія, розмивання художнього часу, зміна ритму прози, вихід у позачасовий вимір, використання ліричних відступів, зміна реалістичності простору) накладає свій відбиток на жанр роману. Психологічність, занурення в підсвідомість, хаотичне відтворення дійсності, пульсація думки – це складники роману «поток свідомості», риси якого проглядаються у бунінському доробку. У романі виокремлюються певні типи хронотопів: екзистенціальний, хронотоп пам'яті, дороги та ін., які утворюють певну ієрархію. Домінантним є екзистенціальний мотив, за допомогою якого розглядаються вселюдські універсальні проблеми (смерті, відчуття смерті, занепаду (дворянства, особистості) та ін.). Часопросторова організація роману являє собою багаторівневу, ієрархічно організовану структуру, яка синтезує різні типи і форми часу (біографічний,

сімейно-побутовий, соціально-історичний, природно-циклічний). Основу просторової організації твору відображають парні мотиви-антоніми: «верх/низ», «відкритість/замкненість», «піднесення/падіння», «дитинство/старість», «реальність/фантазія», на фоні яких відтворено становлення особистості. Автор використовує міфологічні мотиви «Світового дерева», «вертикалі», до якої означений рух головного героя. Поєднання загального плану й особистого, конкретного та індивідуального (дуалізм романного мислення), глибокий психологізм, аналітичність та ліризм витворюють жанрову своєрідність роману І.Буніна «Життя Арсеньєва».

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бахтин М. М.* Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М. : Худ. лит., 1975. – 504 с.
2. *Бунин И. А.* Жизнь Арсеньева. Повести и рассказы / И. А. Бунин; [сост. и вступ. ст. А. А. Саакянц]. – М. : Правда, 1989. – 608 с.
3. *Волков А. А.* Проза Ивана Бунина / А. А. Волков. – М. : Московский рабочий, 1969. – 448 с.
4. *Казаркин А. П.* Русская литературная классика XX века : учеб. пос. [для учителей] / А. П. Казаркин. – Кемерово : Кемеровский обл. ин-т усов. учителей, 1995. – С. 196-199.
5. *Ковалева Т. Н.* Художественное время-пространство романа И. А. Бунина «Жизнь Арсеньева» : дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Татьяна Николаевна Ковалева. – Ставрополь, 2004. – 182 с.
6. *Крутикова Л. В.* Иван Бунин // История русской литературы : в 4 т. / АН СССР. Ин-т рус. лит. (Пушкин. дом). – Л. : Наука. Ленингр. отд-ние, 1980-1983. – Т. 4. : Литература конца XIX – начала XX века (1881-1917). – 1983. – С. 603–666.
7. *Крутикова Л. В.* «Жизнь Арсеньева» – итоговая книга И. А. Бунина / Л. В. Крутикова // Бунинский сборник (материалы научной конференции, посвященной столетию со дня рождения И.А.Бунина). – Орел : Орловский гос. пед. институт, 1974. – С. 17–35.
8. *Курбатова Ю. В.* Хронотопическая организация романа И. А. Бунина «Жизнь Арсеньева» и «Повести о жизни» К. Г. Паустовского / Ю. В. Курбатова // Проблемы филологии, культурологии и искусствоведения. – 2008. – №4. – С. 83–86.
9. *Курляндская Г. Б.* Авторская позиция И. А. Бунина в романе «Жизнь Арсеньева» / Г. Б. Курляндская // Бунинский сборник (материалы научной конференции, посвященной столетию со дня рождения И. А. Бунина). – Орел : Орловский гос. пед. институт, 1974. – С. 35–65.
10. *Мальцев Ю.* Иван Бунин. 1870-1953 / Ю. Мальцев. – Франкфурт-на-Майне; М. : Посев, 1994. – 432 с.
11. Михайлов О. И. А. Бунин: жизнь и творчество / О. Н. Михайлов. – Тула : Приокское книжное издательство, 1987. – 317 с.
12. *Паустовский К.* Иван Бунин / К. Паустовский // Чистый понедельник: Повести и рассказы / И. А. Бунин. – М. : Дет. лит., 2008. – С. 5–16.
13. *Смирнова Л. А.* Иван Алексеевич Бунин : Жизнь и творчество / Л. А. Смирнова. – М. : Просвещение, 1991. – 192 с.

Татьяна Кушницова

ЖАНРОВО-СТИЛЕВЫЕ ОСОБЕННОСТИ АВТОБИОГРАФИЧЕСКОГО РОМАНА И.БУНИНА «ЖИЗНЬ АРСЕНЬЕВА»

В статье рассматриваются жанрово-стилевые особенности романа И.Буніна «Жизнь Арсеньева». Выделяется жанровое содержание, анализируются жанровые и стилиевые доминанты, основные мотивы (верха/низа, открытости/закрытости, «Мирового дерева», «вертикали»). Особая роль отводится хронотопам романа: экзистенциальному, хронотопу памяти, дороги, рода и

т.д., рассматривается их взаимосвязь и иерархия. Выделяются особенности индивидуального стиля писателя, а также связь с литературной традицией.

Ключевые слова: жанр, стиль, жанровое содержание, доминанта, хронотоп, литературная традиция.

Tetiiana Kushnirova

SPECIALITY OF GENRE AND STYLE OF AUTOBIOGRAPHICAL NOVEL BY I.BUNIN
«LIFE OF ARSENEV»

The article deals with the genre-style features of Bunin's novel «The Life of Arseniev». Provided genre content, genre and stylistic analysis of the dominant, basic motives (top / bottom, opening / closing, «world tree», «vertical»). Special role allocate for novel's chronotopes: existential, memory chronotope, road, family etc., discussed their relationship and hierarchy. Highlights of the individual style of the writer, and the relationship with the literary tradition.

Key words: genre, style, genre content, the dominant, chronotope, literary tradition.

Одержано 16.01.2010 р., рекомендовано до друку 25.03.2010 р.

УДК 821.161.1 –1.09

ЮЛІЯ СИРОТА

(Полтава)

РОМАНТИЧНИЙ СИМВОЛ ТВОРЧОСТІ В ПОЕЗІЇ П.КУЛІША

Ключові слова: образ, символ, поет, творчість, філософія серця.

Тема ролі поета в суспільному житті завжди хвилювала письменників, починаючи від давнини до сучасності. Мабуть, не було такого поета, який би у своїх творах не зачепив мотив служіння народу. Ця тема є також і однією з провідних у ліриці Пантелеймона Куліша, адже він ставив своїм завданням будь-якими способами сприяти збереженню духовного цвіту української нації. На переконання Куліша, світ образної словесності не повинен бути лише художнім еквівалентом довколишньої реальності, що відповідає й основним принципам романтизму як художньої системи. У романтизмі вирішальна роль надається митцю, його творчій уяві, що має перетворювальний, узагальнено-символічний, деміургічний та ігровий характер.

Тема «Осмилення Кулішем ролі поета і його творчості» характеризується недостатньою розробленістю в літературознавстві. До цього питання зверталось небагато літературознавців, найчастіше це були вкраплення у дослідження іншої, ширшої тематики. Зокрема, цю проблему розглядали О.Вертій, М.Зеров, Є.Нахлік, С.Пінчук [3; 4; 7; 8].

Мета статті – довести, що Пантелеймон Куліш не пішов традиційним шляхом роздумів про роль поетичного слова в суспільному житті й місце письменника в ньому, як робили всі його попередники і сучасники. Куліш уважає, що значення літератури не тільки суспільне, а й божественне: художній твір має бути наснажений високими, бла-